

LITERKA

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Únor/2024

Milí čtenáři a čtenářky,
možná jsme se již v minulých číslech Literky zmínili o tom, že Muzeum Brněnska hodlá v blízké budoucnosti posilnit svou přítomnost v online prostoru prostřednictvím systematické prezentace svých sbírek. Dlouhodobý záměr a ještě delší praxe fotodokumentace muzejních sbírek dostala na sklonku roku 2022 výrazný impuls v podobě možnosti získat z programu Národního plánu obnovy (poskytovatel Ministerstvo kultury ČR) finanční prostředky pro vybudování digitalizačního pracoviště. Prostředky byly šťastně získány a během minulého roku vznikl v prostorách Památníku fotografický ateliér. Aby však digitální obrazy nezahálely pouze na nedostupných úložištích, rozhodli jsme se průběžně výstupy z digitalizace zveřejňovat, a to prostřednictvím využití již existující infrastruktury: portálu pro přístupňování muzejních fondů Esbirky.cz. Na první výsledky se můžete podívat již nyní – ke konci roku jsme přes tuto databázi zveřejnili prvních 300 reprodukcí. Více se k tématu digitalizace můžete dočíst v následujícím krátkém článku.

Měsíc únor je jinak v Památníku tradičně obdobím příprav nové sezony, především té výstavní. Jeden z hlavních počínů roku – tedy výstava o renesanční básnířce Alžbětě Westonii a o kultuře pozdní renesance na Moravě – již pomalu získává své konkrétní obrysy. A jelikož nejsem jejím kurátorem, mohu prost obav z termínu blížící se vernisáže říct, že se na ni opravdu těším! A vy, naši příznivci a příznivkyňe, si ji rozhodně nenechejte ujít.

Jiří David

VERŠE MĚSÍCE ÚNORA

DYBYCH VĚDĚL

František Sušil

Dybych věděl, že má budeš,
dal bych dláždit, kudy pudeš.
Dal bych dláždit dlaždičkama,
kudy pudeš nožičkama.

Dybych věděl, že nebudeš,
dal bych dláždit, kudy pudeš.
Dal bych dláždit hlohem, trnem,
bud'te si tu s Pánem Bohem.

3 OTÁZKY PRO VĚRU RUDOLFOVOU

Která z knížek Vás stála nejvíce úsilí?

Knížka, která se netýká zapomenutých či méně známých osobností Českomoravské vysočiny. Skutečné osobnosti se najdou i jinde. Ve velkém salóne státního zámku v Lysicích mě při jedné z návštěv zaujal portrét půvabné dámy středního věku. Má oduševnělou tvář, kterou zdobí trochu melancholický úsměv. Průvodci tuto dámu představují návštěvníkům jako Matyldu hraběnkou Dubskou, rozenou ze Žerotína. Byla manželkou Emanuela Dubského z Třebomyslic, který zámek vlastnil v 19. století. Měli spolu dvanáct dětí. Matylda Dubská však nemyslela jenom na ně. Stala se zakladatelkou první dětské nemocnice na Moravě, a to v Brně. Nemocnice u sv. Cyrila a Metoděje byla otevřena 16. listopadu 1846 ve Hřbitovni ulici, dnešní Kounicově ulici. Když jsem před obrazem Matyldy Dubské stála, říkala jsem si v duchu: Jaká to byla žena? Jaký byl její životní příběh? Abych našla odpověď, nezbylo mi nic jiného, než pátrat v archivech. Hledání dokumentů o životě této šlechtičny nebylo snadné, stálo mě opravdu nejvíce úsilí a času. Hodně mi však pomohla kastelánka zámku Lysice Martina Rudolfová. Vděčím jí i za vyhledání dokumentárních fotografií, které publikaci o pohnutém životě hraběnkou Matyldy Dubské doplňují. Knížka vyšla koncem roku 2023 v nakladatelství Šimon Ryšavý.

Vraťme se ještě k Vysočině. Je pro Vás tento kraj skutečně bezdným zdrojem inspirace?

Ano. Překvapilo mě, kolik osobností bylo s Českomoravskou vysočinou, zejména s její severní částí spojeno. Nešlo jen o rodáky, ale také umělce, kteří tu hledali inspiraci pro svou tvorbu. Není divu. Je to kraj, kde ještě voní vzduch a zní ticho. Je to *Kraj věčných návratů*. Ten přívlastek jsem použila pro název své první knížky. Ale nevymyslela jsem ho sama. Tak o Vysočině hovořila akademická malířka a restaurátorka Věra Frömlová, rodačka z Nového Města na Moravě.

Co právě děláte?

Chystám se k další badatelské práci. Ale tentokrát nebudu pátrat po méně známých a zapomenutých osobnostech kulturního života Českomoravské vysočiny. Ráda bych napsala o historii vlastního rodu, který má kořeny nejen na Vysočině, ale i na Valašsku. Uvědomila jsem si, že to dlužím svým dcerám a vnučkám. Měly by se dozvědět co nejvíc o svých prapředcích a paměť rodu uchovat pro ty, kteří přijdou po nás.

Mgr. Věra Rudolfová promovala v roce 1969 na Fakultě sociálních věd a publicistiky Univerzity Karlovy v Praze, sedmadvacet let pracovala jako redaktorka v Československém rozhlasu Brno, novinářskou a publicistickou praxi zatím zúročila ve dvanácti knižních titulech.

JARMILA GLAZAROVÁ

(7. 9. 1901 MALÁ SKÁLA – 20. 2. 1977 PRAHA)

Narodila se v Malé Skále u Turnova, kde byl její otec Gothard Glazar správcem velkostatku. V roce 1910 se přestěhovali do Prahy na Vinohrady, kde navštěvovala obecnou a později také měšťanskou školu a snila o povolání učitelky. Poté, co krátce po sobě zemřeli oba rodiče, zůstala v roce 1917 Jarmila se svou mladší sestrou Irenou bez prostředků a bez podpory příbuzných. V závěru války se ocitly ve Slezsku mezi polskými uprchlíky, útulek našly až v lazaretu Červeného kříže v Klimkovicích u Ostravy. Po válce zde byla obnovena inter-

nátní hospodářská a hospodyňská škola, kterou Jarmila Glazarová se sestrou absolvovaly. Po nevydařeném prvním manželství se provdala za lékaře Josefa Podivínského (1872–1934) a v Klimkovicích žila až do jeho smrti. Poté se přestěhovala do Prahy a krátce pracovala jako písařka a telefonistka. Její první literární dílo začalo vznikat v roce 1935, když si během rekonvalescence po nervovém zhroucení začala na rodinné chatě na Sázavě zapisovat vzpomínky na své manželství. V cyklicky uspořádané kompozici jednoho roku zachytila jak pravidelný rytmus péče o dům a chod domácnosti, tak manželské rituály spojené s jednotlivými ročními obdobími, jejichž součástí byla péče o pokojové rostliny a zahradu. Její soukromý život je líčen idylicky, proměny přírody jsou zachyceny s lyrickou citlivostí, v osudech manželových pacientů se naopak prolíná odcházející společnost 19. století a sociální bída na Ostravsku během hospodářské krize. Literární debut *Roky v kruhu* (1936) byl kritikou přijat příznivě a Jarmila Glazarová se stala spisovatelkou z povolání. Následující próza, psychologický román *Vlčí jáma* (1937), opět vycházela z osobní zkušenosti s maloměstskou společností v Klimkovicích. Následovalo hledání nové literární inspirace, kterou našla v Beskydech. Do hor se poprvé vydala na jaře 1938 a vracela se sem následující tři roky. K románu *Advent* (1939) ji inspirovala životní zkušenost ženy, u níž bydlela. V přípravné fázi práce na románu si zapisovala rozhovory s lidmi i svá pozorování přírody. Materiál, který v románu nevyužila, sestavila do národopisné knihy *Chudá přadlena* (1940), v níž bez idealizace představila život Valachů. Svůj poslední román, kterým se vrátila do rodného kraje, *Navlékač korálků*, nikdy nedokončila. Rok 1945 uzavřel její beletristickou práci a ve druhé polovině života se intenzivně věnovala publicistice, po vstupu do KSČ se angažovala v politice. Po politických procesech v 50. letech se z politiky stáhla do soukromí a své jméno od 60. let spojila např. s literárním festivalem Šrámkova Sobotka. Zemřela 20. února 1977 v Praze, pohřbena byla na lesním hřbitově v Malé Skále. (ap)

DIGITALIZACE SBÍREK

Dokumentace muzejních sbírek cestou jejich digitální obrazové reprezentace se stala jedním z nevyhnutelných trendů současného muzejnictví. Fotografování předmětů je nedílnou součástí muzejního kurátorství již po mnoho desetiletí, avšak teprve rozvoj digitálních technologií poslední doby umožnil systematické

využívání digitalizace k tomu, aby se muzea začala více otevírat světu a umožnila na jednom místě prezentovat své sbírky v takovém množství, které žádná výstava nezajistí. Nastoupený trend se nemohl vyhnout ani naší instituci – proto vznikl projekt „Digitalizace a zpřístupnění sbírek Muzea Brněnska“, který byl podpořen dotací z Národního plánu obnovy (MKČR). Získané prostředky byly využity k vybudování fotografického ateliéru v Rajhradě, o nějž vzorně pečuje kolegyně Barbora Svobodová z Muzea v Ivančicích. V ateliéru se budou metodou fotografování digitalizovat především trojrozměrné předměty, v budoucnu bychom ateliér rádi doplnili ještě o výkonný skener k digitalizování dvourozměrných předloh do formátu A2+. Veškeré výstupy budeme průběžně zveřejňovat prostřednictvím portálu Esbirky.cz, který spravuje Národní muzeum. (Ilustrační foto: Telefonní přístroj Ericsson ze sbírky Muzea ve Šlapanicích) (jd)

CO ROK 2023 DAL?

Tradičně každým rokem se návštěvníci v zimních měsících mohou seznámit s dary a akvizicemi sbírkového fondu Památníku písemnictví, a to prostřednictvím výstavy Co rok dal. Tento malý vhléd slouží nejenom jako ukázka nových přírůstků do muzejních kolekcí, ale také jako poděkování všem dárcům a příznivcům. Rok 2023 byl pak obzvlášť štědrý! Darem jsme získali od manželů Dufkových více jak pět set kusů výstavních katalogů, pozvánek a programů z pozůstalosti významných brněnských sběratelů bratří Riedlů, od paní M. Kočové deset kusů

knižních značek na doplnění a obohacení sbírkového fondu, od paní J. Hamplové *Zlatý Nebeský klíč* z roku 1802 a nemalý dar do literárního archivu (v podobě sedmi kartonů) z rodinné pozůstalosti filozofa a spisovatele Vítězslava Gardavského od paní A. Mikitové. Naše sbírky se rozrostly o velkou akvizici z rodinné pozůstalosti grafika a výtvarného umělce Petra Dillingera, také o koupi knižní a rodinné korespondence spisovatele Václava Renče od Přátel J. Lumiere. V neposlední řadě samozřejmě nesměly chybět knižní dary, převážně z 20. století. Všem velice děkujeme a budeme se těšit, co nám další rok přinese zajímavého a cenného do našich sbírek. (mš)

KAM ZA BAROKEM? DO KLÁŠTERA!

Již několik let nabízí Památník písemnictví na Moravě pro žáky druhého stupně základních škol a studenty škol středních dva edukační programy, a to Příběh knihy a Nebojte se staroslověnštiny! Od letošní sezony k nim nově přibude ještě další program Za barokem do kláštera, který se zaměří na barokní sloh a jeho výtvarné projevy – architekturu, sochařství, malířství. Nově již nebude probíhat uvnitř v expozicích, ale budeme procházet venkovní částí areálu od vstupní brány v parčíku, přes nádvoří, kostel, pokračovat budeme chodbami a program zakončíme na schodišti, kde bude poslední zastavení. Obsah programu je propojen s úkoly a otázkami v pracovním sešitě, ale může být upraven individuálně podle potřeb návštěvníků. Kromě škol je edukační program určen také širší veřejnosti, například obyvatelům Rajhradu, kteří se budou chtít více dozvědět o „svém“ klášteře, nebo seniorům studujícím v programech univerzity třetího věku. Nevýhodou programu (a doufejme, že jedinou) je jeho závislost na příznivém počasí, proto se bude konat pouze od jara do podzimu. A protože zima netrvá věčně, připravte se na jaro a přijďte za barokem do kláštera!

(iz)

EDUKAČNÍ PROGRAMY V PAMÁTNÍKU PÍSEMNICTVÍ NA MORAVĚ

Čtení s Kašpárkem

Původní příběhy z knihy *Kašpárkova dobrodružství* a drobné výtvarné práce, určeno MŠ a prvnímu stupni ZŠ.

Kontakt: Lenka Žaliová, l.zaliova@mbrn.cz

Příběh knihy

Od rukopisů a prvotisků až po současnou knižní produkci, určeno pro 2. stupeň ZŠ, gymnázia a střední školy.

Kontakt: Michaela Macíková, m.macikova@mbrn.cz

Nebojte se staroslověnštiny!

Staroslověnština zábavnou a přístupnou formou pro 2. stupeň ZŠ, gymnázia a střední školy.

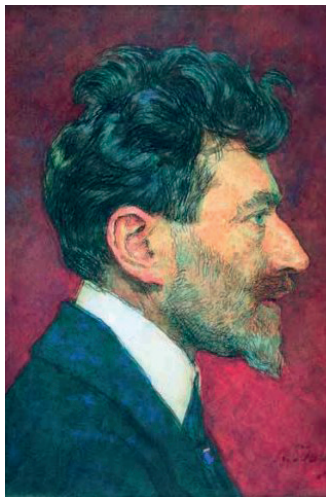
Kontakt: Ivan Zálešák, prohlidky.rajhrad@mbrn.cz

Za barokem do kláštera – NOVINKA

Barokní sloh a jeho výtvarné projevy v areálu benediktinského kláštera v Rajhradě. Určeno pro 2. stupeň ZŠ, gymnázia a střední školy.

Kontakt: Ivan Zálešák, prohlidky.rajhrad@mbrn.cz

FENOMÉN MAX ŠVABINSKÝ

Teprve na začátku února utichly oslavy ke 150. výročí od narození malíře, kreslíře a grafika Maxmiliána Švabinského (1873–1962). V průběhu minulého roku se několik kulturních a muzejních institucí rozhodlo připomenout veřejnosti tohoto umělce výstavami, přednáškami, divadelním představením či specializovanými komentovanými prohlídkami. Program byl opravdu nadmíru bohatý. První výstavu Švabinského grafik s názvem Univerzum Max Švabinský zahájila Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně (22. 2. až 22. 5.), představila nejen výtvarníková díla, ale také obrazy jeho několika žáků a pokračovatelů. Spojila síly a sbírkové fondy

s Oblastní galerií Vysočiny v Jihlavě, kam se výstava přesunula na podzim (trvala od 24. 11. 2023 do 4. 2. 2024). V dubnových dnech se připojil také náš Památník písemnictví na Moravě. Na výstavě Básník obrazu – Max Švabinský a literární inspirace (4. 4. až 1. 10.) se představila tvorba nejenom grafická, ale také ilustrační. Vedle knižních titulů nesměly chybět ani knižní značky, které mistr zhotovoval pro své známé či na zakázku. Výstavu obohatila tzv. interaktivní herna „Motýlí říše“, komentované prohlídky a speciální přednášky. Následně v květnových dnech otevřelo svou profilovou výstavu Učitel a žák – Max Švabinský a Antonín Marek Machourek Muzeum Kroměřížska, které tak doplnilo svou stálou expozici o nová díla od soukromých majitelů. Kromě výstavních počínů byly uskutečněny dvě konference, červnový seminář uspořádaný Muzeem v České Třebové, který se zaměřil na život a dílo, dokumentární filmy a uvedl divadelní hru *Ach, ten Éros!* Nesměla chybět ani návštěva Švabinského chaloupky v Kozlově a míst, kde mistr tvořil své nejnámější obrazy. Konference Umělec a město (13. až 14. 9.) pak propojila mnohé badatele z řad archivářů, kunsthistoriků, historiků a jazykovědců. Také byla odhalena zbrusu nová pamětní medaile Maxe Švabinského od Karla Zemana a účastníci též zhlédli filmový dokument *Slasti a hořkosti Mistra Švabinského*. Jsme rádi, že jsme se mohli připojit a připomenout fenomén umělce, ať už výstavně, přednáškami, hudbou, nebo jen malou vzpomínkou. (mš)